

מרכז המידע למודיעין ולטרור
המרכז למורשת המודיעין (מל"מ)

3 ביולי 2007

משמעות המונח "אמירות אסלאמית", בו נעשה שימוש ע"י אבו מאזן וכלי-תקשורת פלסטיניים ומצריים רשמיים על מנת לתאר את הישות הפוליטית שנוצרה ברצועת עזה בעקבות השתלטות החמא"ס עליה¹

כללי

1. בעקבות השתלטות החמא"ס על רצועת עזה (במהלך יוני 2007) נוצרה בפועל ישות פוליטית אסלאמית רדיקלית, בעלת סממנים של מדינה ריבונית, בה מתגוררים כ- 1.4 מליון פלסטינים, בעוני וללא תשתית כלכלית של ממש. ישות זאת נשלטת ע"י החמא"ס, תנועה בעלת תפיסת עולם אסלאמית-רדיקלית הדוגלת בטרור כאמצעי להשגת מטרותיה, והמקיימת קשרים הדוקים עם "האחים המוסלמים" במצרים, שתנועת החמא"ס היא השלוחה הפלסטינית שלה, ועם איראן, בעלת המשטר האסלאמי-שיעי הרדיקלי. במהלך השתלטותם על רצועת עזה השמיעו אנשי החמא"ס הצהרות תמיכה בשלטון האסלאם ובניצחוננו על הכופרים².

2. ישות חמא"סית זו, שמצאה עצמה מיידית נתונה בעימות חריף עם אבו מאזן, יו"ר "הרשות הפלסטינית" המייצג את זרם פת"ח הלאומי-חילוני,

¹ בהמשך ללקט המידע מה-25 ביוני 2007: "מצרים מגנה את השתלטות החמא"ס על רצועת עזה, מביעה תמיכה חד משמעית בממשלת החירום ופועלת בעולם הערבי לחיזוקו של אבו מאזן. זאת, על רקע חשש עמוק מהקמתה של "אמירות אסלאמית" קיצונית, הנתמכת ע"י איראן והאחים המוסלמים, שתהווה מוקד של אי-יציבות אזורי, שיקרין גם לתוך מצרים גופא".

² ראו מסמך ממר"י "חששות ברשות הפלסטינית מהפיכת עזה לאמירות אסלאמיות במתכונת הטאליבאן".

עוררה חששות כבדים בקרב מצרים הגובלת ברצועת עזה (ובקרוב מדינות ערביות אחרות). על רקע זה הרבו אבו מאזן וכלי-תקשורת פלסטיניים ומצריים רשמיים להשתמש בכינוי **"אמירות (נסיכות) אסלאמית"** בבואם לתאר את הישות החדשה שקמה ברצועת עזה. כך, למשל:

א. בנאום שנשא אבו מאזן (ב-20 ביוני 2007, כשבוע לאחר השתלטות החמא"ס על רצועת עזה), הוא הדגיש, בין היתר, כי ה"אמירות" שנוצרה ברצועת עזה שבשליטת החמא"ס הינה **חסרת לגיטימיות וחסרת שורשים באסלאם**. לדבריו, "זהו מאבק בין הפרויקט הלאומי [הפלסטיני] לבין פרויקט המליציות, בין פרויקט המולדת לבין פרויקט האמירות או המדינונות המדומה...". אבו מאזן הדגיש עוד, כי הוא ניסה, בהתנהלותו מול החמא"ס, את כל הדרכים, ובכלל זה דרך הדיאלוג, אולם ללא הועיל. שכן, לדבריו, ההכנות ל"מזימה" (קרי, הקמת "האמירות האסלאמית" ע"י החמא"ס) לא פסקו; כלומר, עפ"י תיאורו, זוהי **"המזימה לנתק את עזה מהגדה המערבית ולהקים [בה] אמירות או מדינונות בעלת גוון אחד, שבה שולט זרם אחד [קרי, הזרם האסלאמי הרדיקלי], שמה שמאפיין אותו הוא קנאות וקיצוניות..."**³.

ב. **מחמד עלי אבראהים**, העורך הראשי של העיתון הממסדי המצרי אלג'מהוריה, פרסם ב-19 ביוני 2007 מאמר שכותרתו **"אמירות אסלאמית בגבולנו: 'האחים המוסלמים' שמחים נוכח הניצחון שהשיגה חמא"ס בעזה ולא על ישראל"**. המאמר מציין כי מעשי החמא"ס בעזה מעידים על רצונם של כל הזרמים האסלאמיים בעולם, וביניהם האחים המוסלמים במצרים, להקים אמירות אסלאמית על חורבות המדינה, כל מדינה. מאמר זה הינו חלק ממסע תעמולה נרחב, שיזם המשטר המצרי, שבמסגרתו הובע חשש עמוק מפני הפיכת הישות הפוליטית שבשליטת חמא"ס למקור של קיצוניות ואי יציבות, שיפגע בביטחון הלאומי המצרי (ראו הערת שוליים מס' 1 להלן).

³ ראו לקט מידע מה-24 ביוני 2007: "בנאום נרגש, כשבוע לאחר השתלטות החמא"ס על רצועת עזה, תקף אבו מאזן בחריפות את תנועת החמא"ס ושב ודחה אפשרות לחידוש הדיאלוג עימה (י"אין הידברות עם הרוצחים הקושרים האלה"). תנועת החמא"ס הגיבה בתהלוכות מחאה ברצועת עזה ובהתקפות אישיות שלוחות רסן כלפי אבו מאזן".

3. הביטוי "אמירות אסלאמית" הינו בעל קונוטציה שלילית מובהקת בהיסטוריה של האסלאם. כזמננו מיוחסת מטבע לשון זאת לטריטוריה קטנת ממדים הנשלטת ע"י אמיר (מנהיג) של כת אסלאמית פנאטית, המנסה להשליט את האסלאם הרדיקלי, תוך התבדלות מסביבתה ה"כופרת". רובן הגדול של המחותרות האסלאמיות שפעלו (ועודן פעילות) במצרים (ובמדינות ערביות) מוסלמיות אחרות) בקשו להתארגן במסגרת "אמירות" הנשלטת ע"י חוקי האסלאם (פירוט ראו נספח).

4. אין תימה איפא שהחמא"ס דחתה בתקיפות את תיאור הישות החמא"סית ברצועה כ"אמירות אסלאמית". ראש הממשלה המפוטר, אסמאעיל הניה, בנאום שנשא ב-24 ביוני 2007, ציין כי הטענה שהחמא"ס הקים אמירות אסלאמית ברצועה אינה אלא תעמולה ישראלית שנועדה לעורר פחדים. לדבריו, לחמא"ס אין עניין להקים מדינה (אסלאמית) עצמאית ברצועת עזה, אלא הרצועה תישאר חלק מפלסטין, שהינה חלק בלתי נפרד מהאומה הערבית והאסלאמית: "...איננו חושבים על אמירויות עצמאיות ואיננו מטיפים למען שברי מדינות ונחלות פיאודליות..." (ערוץ אלאקצא, 24 ביוני 2007).

5. בנספח מובא ניתוח משמעותו של ביטוי הגנאי "אמירות אסלאמית" ("אמארה אסלאמיה"), בו נעשה שימוש ע"י אישים וכלי תקשורת פלסטינים ומצריים רשמיים על מנת לתאר את הסכנות הנובעות מהשתלטות החמא"ס על רצועת עזה.

נספח

ניתוח משמעות של המונח "אמירות אסלאמית"

טרמינולוגיה

אמיר

6. אמיר הינו מושג אסלאמי-דתי מושרש בעל היבטים חברתיים, צבאיים ופונדמנטליסטיים. משמעויותיו העיקריות בהיסטוריה האסלאמית:

- א. מפקד עליון של צבא מוסלמי (בערבית: אמיר אלג'יש).
- ב. מפקד של יחידה צבאית - חטיבה, גדוד, מחלקה, וכד' (על פי הנביא מחמד - כל קבוצה מעל שני אנשים חייבת במינוי אמיר ממונה עליה).
- ג. ראש המשלחת (או שיירה) של עולי-הרגל מוסלמים למכה, בעיקר בימי הביניים, הנתפס כמפקד צבאי לכל דבר (בערבית: אמיר אלחג'י).
- ד. "אמיר המאמינים" – תואר בלעדי לח'ליפה (השליט העליון) המוסלמי. (הערה: בקרב השיעים, האמאם עלי - חתנו של הנביא מחמד, הח'ליפה הרביעי ומייסד השיעה, נקרא "אמיר המאמינים").

7. בעידן בן זמננו אמיר הינו לעיתים קרובות כינויו של ראש קבוצה אסלאמית רדיקלית, שהכפופים לו חייבים ציות מלא. כך למשל, כונה עבד אלמצעב אלזרקאוי, מנהיג אלקאעדה בעיראק שנהרג ביוני 2006; כך גם כונה ח'טאב, מנהיג המורדים האסלאמיים בצ'צ'ניה, שנהרג בשנת 2002; וכך מכונה מנהיג ה"ג'מאעה אלאסלאמיה" ("ג'מאעת-י אסלאמי") שבפקיסטאן, אלקאצ'י (השופט הדתי) חסין אחמד.

אמארה

8. במילה זו נעשה שימוש על מנת לתאר טריטוריה מוסלמית מצומצמת הנשלטת על ידי אמיר, בה הוא משליט הגמוניה ומרות לפי תפיסת עולם מסוימת, לרוב בשונה מטריטוריות אחרות, בהשוואה לח'ליפה - תואר השמור למנהיג כלל המוסלמים הסונים ומקבילו המוסלמי השיעי הוא האמאם. בתקופות השפל של האימפריה המוסלמית, התקיימו אמאראת (נסיכויות) בכל רחבי העולם הערבי (כגון: אמארת אנטקיה - בתחומי סוריה של היום). הנסיכויות הללו היו ידועות לשמצה בהיסטוריה של האסלאם בגלל היריבויות הפנימיות בין שליטיהן. המושג הפך ידוע לשמצה בתקופת מסעות הצלב, כאשר הצלבנים הגיעו מאוחדים בעוד אשר המזרח התיכון היה שסוע ושלטו בו תתי-אמירויות כאלה. יוקרתו של צלאח אלדין, המצביא המוסלמי שנחל ניצחון על הצלבנים, נבעה בין היתר, מיכולתו ללכד את האמירויות האלה.

התפתחות המונחים הללו בעידן בן-זמננו

9. אמירות ("אמארה") היא טריטוריה קטנת מימדים הנשלטת בלעדית על ידי אמיר של כת אסלאמית פנאטית, המשליטה את ההלכה המוסלמית ככתבה וכלשונה והמיישמת את חוקי האסלאם בכל היבטי החיים (כלכלה, חינוך ועוד). זאת, תוך התבדלות מהסביבה ה"כופרת", בראייתה, ותוך שאיפה מתמדת להרחבת שטחה ומספר נתיניה. שאיפת-העל של מקימי האמארה היא למזג את כל ה"אמארות" לטריטוריה אחת הנשלטת על ידי ח'ליפה (שליט עליון) מוסלמי.

10. כאמור, קיימת נטייה לאמץ את המונח "אמארה" בקרב חוגים אסלאמיסטים בעידן בן זמננו. רובן הגדול של המחותרות האסלאמיות שפעלו (וחלקן עודן פעילות) במצרים ובמדינות ערביות/מוסלמיות אחרות (אלג'יריה ועוד) ביקשו להתארגן במסגרת אמארה הנשלטת על ידי חוקי האסלאם, כגון: אלג'מאעה אלאסלאמיה וקבוצת אלתכפיר ואלהג'רה במצרים; השלוחה

המצרית של מפלגת השחרור האסלאמית (חזב אלתחריר), שהוקמה במזרח ירושלים (שבשליטת ירדן) ב-1953 ושפעלה במצרים בשנות ה-70 של המאה ה-20 בהנהגתו של צאלח סריה, פלסטיני במוצאו, ועוד.

11. להלן כמה דוגמאות של ארגונים אסלאמיים בני-זמננו, שהודיעו על הקמת אמארה אסלאמית:

א. ארגון אל-קאעדה, שהכריז על הקמת אמירות אסלאמית בעיראק:
<http://arabic.tharwaproject.com/node/5756> [נבדק לאחרונה ב-3 ביולי 2007]

ב. ארגון פתח אלאסלאם בלבנון (בעיר טריפולי):
<http://www.aawsat.com/leader.asp?section=3&issue=10411&article=421566>
 [נבדק לאחרונה ב-3 ביולי 2007]

ג. המיליציות האסלאמיות של בתי הדין השרעיים בסומליה:
<http://www.fatehforums.com/showthread.php?t=55944>
 [נבדק לאחרונה ב-19 ביוני 2007]

החשש המצרי מפני חבירה אפשרית בין האופוזיציה האסלאמיסטית במצרים לאמירות האסלאמית ברצועת עזה

12. השימוש בטרמינולוגיה "אמירות אסלאמית" בתקשורת המצרית מבטא חשש ברור, שרצועת עזה תהפוך למוקד אסלאמי רדיקלי, המקיים קשר הדוק עם האופוזיציה הרדיקלית במצרים ובמרכז "האחים המוסלמים". המונח אמירות אסלאמית הינו, כאמור, מטבע לשון בו השתמשו, בין השאר, המחותרות האסלאמיסטיות שפעלו (ועודן פועלות) בתחומי מצרים.

13. יוזכר בהקשר לכך, כי קיים קשר היסטורי בין "האחים המוסלמים" במצרים לבין חמא"ס והמוסלמים הרדיקלים בעזה וב"שטחים". מלבד העובדה, כי חמא"ס הנה "בת-הטיפוחים" של האחים המוסלמים במצרים, החותרים מזה שנים רבות תחת המשטר המצרי, קיימת זיקה היסטורית בין הזרוע הצבאית של האחים המוסלמים לבין תושבי עזה, שבאה לידי ביטוי

כאשר האחים המוסלמים נלחמו בזמנו לצד הפלסטינים במלחמת השחרור. כבר באותם ימים החלה תנועת האחים המוסלמים לפעול למעשה בעזה (בניגוד לסברה הרווחת לפיה פעילות זו החלה מאוחר יותר).

14. אין פלא, איפוא, שלימים קבלו רוב ראשי החמא"ס לעתיד הכשרה אידיאולוגית אסלאמית רדיקלית במצרים (אחמד יאסין, עבד אלעזיז ארנטיסי ועוד). גם לא מעט מראשי הג'יהאד האסלאמי הפלסטיני בעזה מרושתים היטב במצרים (פתחי שקאקי בעבר ואחרים כיום). זאת ועוד, חצי האי סיני, הנושק לרצועת עזה, עובר בשנים האחרונות תהליך של אסלאמיזציה מיליטנטית. הדבר מצא ביטויו במספר פיגועים חמורים נגד יעדי תיירות לאורך ים סוף שבוצעו ע"י גורמים המזוהים עם הג'יהאד העולמי, שגרמו לפגיעה בכלכלה המצרית. גורמים אלה בסיני עלולים לחבור ל"אמירות האסלאמית" שברצועת עזה ולקיים עימה שיתוף פעולה גם בתחום הטרור.